

Studia i Materiały. Miscellanea Oeconomicae
Rok 21, Nr 1/2017, tom I
Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania
Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Efektywność i bezpieczeństwo gospodarowania

Kasjan Kasprzak¹

WALTERA EUCKENA KONCEPCJA KONKURENCYJNEGO ŁADU GOSPODARCZEGO

Streszczenie: W artykule zaprezentowano i omówiono główne założenia projektu ładu gospodarczego, którego fundamentem była wolna konkurencja. Koncepcja ta została zaprezentowana po II wojnie światowej przez Waltera Euckena, ordoliberala oraz przedstawiciela szkoły fryburskiej w ekonomii.

Słowa kluczowe: ordoliberalizm, szkoła fryburska, ład gospodarczy

Wstęp

Niniejszy artykuł traktuje o projekcie systemu gospodarczego, jaki zaproponował Walter Eucken, przedstawiciel szkoły fryburskiej w ekonomii oraz ordoliberal. Eucken, który po II wojnie światowej był doradcą w rządzie pierwszego kanclerza RFN, Konrada Adenauera, przedstawił wizję ładu gospodarczego, którego podstawą była wolna konkurencja. Minister gospodarki w rządzie Adenauera, Ludwig Erhard inspirował się dziedzictwem Euckena, przeprowadzając reformę gospodarczą, nazywaną później „niemieckim cudem gospodarczym”. Zdaniem autora artykułu to właśnie koncepcje Euckena miała główny wpływ na decyzje polityczne Erharda i gospodarczy rozkwit RFN w powojennych latach.

Artykuł podzielony jest na trzy części. Pierwsza zawiera skróconą biografię Waltera Euckena. W kolejnej części prezentujemy główne założenia ordoliberalizmu – nurtu, z którym Eucken się utożsamiał. Wreszcie, w części trzeciej dokładnie omówimy projekt ładu gospodarczego opartego na wolnej konkurencji.

¹ Mgr Kasjan Kasprzak, Uniwersytet Śląski w Katowicach.

Zarys biografii Waltera Euckena

Walter Eucken urodził się 17 stycznia 1891 roku w Jenie. Był synem filozofa oraz laureata Nagrody Nobla w dziedzinie literatury Waltera Euckena. Jego brat, Arnold Eucken, był fizykochemikiem, profesorem nadzwyczajnym na Uniwersytecie w Getyndze. Młody Walter studiował ekonomię na uniwersytetach w Kilonii i Bonn. W 1914 roku obronił pracę doktorską. Jego kariera naukowa została chwilowo przerwana przez wybuch I wojny światowej².

Po zakończeniu wojny Eucken otrzymał propozycję objęcia asystentury u Hermana Schumachera na Uniwersytecie w Berlinie. Habilitację otrzymał na podstawie pracy *Stickstoffversorgung der Welt*, dotyczącej wykorzystywania zasobów azotu na Ziemi w 1921 roku. W międzyczasie poślubił pochodzącą z Rosji literatkę, Edith Erdsiek. W latach 1921-1925 pracował jako prywatny docent na Uniwersytecie Reńskim Fryderyka Wilhelma, po czym przeniósł się na Uniwersytet w Tybindze, gdzie otrzymał stanowisko profesora nadzwyczajnego. Po trzech latach przeprowadził się do Fryburga, gdzie na tamtejszym Uniwersytecie Alberta Ludwika pracował do swojej śmierci³.

Na początku lat 30. Eucken, wraz z Franzem Böhmem, założył Szkołę Fryburską, która dała teoretyczne podstawy ordoliberalizmowi. Po tym, gdy rektor Uniwersytetu we Fryburgu, Martin Heidegger, w 1933 roku wprowadził narodowo-socjalistyczną konstytucję uniwersytetu, Eucken otwarcie sprzeciwił się władzom uczelni i bronił ludności żydowskiej. Te działania sprowadziły na niego nienawiść fryburskich studentów, którzy w 1936 roku domagali się nawet jego zamordowania. Podczas II wojny światowej, był jednym z założycieli tzw. Kręgu Fryburskiego – ośrodka intelektualnego, powiązanego z grupami konspiracyjnymi. Eucken, mimo że wielokrotnie był przesłuchiwany przez Gestapo, to zachował stanowisko na uczelni, gdzie prowadził cykl wykładów „Walka nauki”, w których postulował oddzielenie nauki od ideologii⁴.

W 1948 roku Eucken wraz z Böhmem założył rocznik „Ordo”, na którego łamach wykładane były podstawy ordoliberalizmu. Został też doradcą rządu Republiki Federalnej Niemiec. Zmarł nagle 20 marca 1950 roku w Londynie, podczas gościnnych wykładów na London School of Economics⁵.

Największe dzieło Euckena, *Grundsätze der Wirtschaftspolitik* (polskie wydanie: *Podstawy polityki gospodarczej*⁶), ukazało się już po jego śmierci. Eucken swoje zainteresowania naukowe koncentrował wokół zjawisk władzy gospodarczej, obrotu gospodarczego oraz wymiany z zagranicą⁷.

² T. Juszcak, *Ordoliberalizm. Historia niemieckiego cudu gospodarczego*, Wydawnictwo Prohibita, Warszawa 2010, s. 35.

³ *Ibidem*, s. 35.

⁴ K. Kisiel, *Sylwetki ordoliberalnych myślicieli*, [online] <http://tinyurl.com/zrx8lzv>, (17.10.2016).

⁵ T. Juszcak, *Ordoliberalizm...*, *op.cit.* s. 36.

⁶ W. Eucken, *Podstawy polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Poznańskie, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2005.

⁷ K. Kisiel, *Sylwetki...*, *op.cit.*

Główne założenia ordoliberalizmu

Ordoliberalizm powstał w specyficznym klimacie intelektualnym, który wytworzył się na przełomie lat 20. i 30. XX wieku i związany był z szalejącym w tamtych czasach światowym kryzysem gospodarczym. Szczególnie zła sytuacja gospodarcza panowała w Republice Weimarskiej, na co wpływ miało oprócz czynnika zewnętrznego, który występował pod postacią wielkiego kryzysu z roku 1929, także ubytek ludności po I wojnie światowej, reparacje wojenne oraz szalejąca hiperinflacja. W rezultacie wielu ówczesnych ekonomistów spierało się o recepty na kryzys. Za zwiększeniem poziomu interwencjonizmu gospodarczego opowiedział się Brytyjczyk John Maynard Keynes. Z kolei Austriak, Friedrich August von Hayek, był zwolennikiem utrzymania klasycznych zasad ekonomii. Pozycję pośrednią zajmowali ordoliberalowie, skupieni wokół szkoły fryburskiej, do której oprócz wspomnianego Euckena, należał też Franz Böhm. Przedstawicielami ordoliberalizmu byli też niezwiązani ze szkołą: Wilhelm Röpke, Alexander Rüstow oraz Alfred Müller-Armack⁸.

Najwięcej rozgłosu ordoliberalowie zdobyli po II wojnie światowej. Ich głównym celem była budowa, nie tylko gospodarczych, ale też moralnych, fundamentów Republiki Federalnej Niemiec. Röpke sporo miejsca poświęcił analizie przyczyn kryzysu ówczesnego społeczeństwa, dochodząc do konkluzji, że odpowiada za to rozpad tradycyjnych więzi społecznych, który doprowadził do stworzenia społeczeństwa masowego, skazanego na pomoc państwa⁹.

Ordoliberalów z liberałami klasycznymi łączyło wspólne przekonanie o społecznej i moralnej wartości wolnego rynku oraz wolnej przedsiębiorczości¹⁰. Krytykowali jednak proponowane przez liberałów, metody prowadzenia polityki gospodarczej. Kontestowali także wiarę w możliwość utworzenia się tzw. ładu spontanicznego, wskutek sił gry rynkowej oraz działań podejmowanych przez jednostki, przestrzegających zasad praw własności i kontraktów¹¹.

Zdaniem ordoliberalów, niezbędnym działaniem było kształtowanie przez państwo instytucjonalnego ładu gospodarczego. Pozwoliłoby utrzymać niezbędną równowagę pomiędzy wolnością a porządkiem, a także umożliwiłoby uniknięcie skrajności kapitalizmu, jak i kolektywizmu¹².

Badania Waltera Euckena ogniskowały wokół problematyki funkcjonowania rynków i roli państwa w gospodarce. Jest twórcą niekonwencjonalnej typologii dziejów gospodarczych, a przede wszystkim koncepcji tzw. stanowionego ładu gospodarczego, nazywanego tak w opozycji wobec hayekowskiej teorii ładu spontanicznego.

⁸ M. Kubiak, *Ordoliberalizm a koncepcja i praktyka społecznej gospodarki rynkowej*, „Studia Gdańskie” 2012, (31), s. 369-370.

⁹ *Ibidem*, s. 370-371.

¹⁰ J. Bartyzel, *Ład i wolność*, [w:] J. Tymoteusz, *Ordoliberalizm...*, *op.cit.*, s. 8.

¹¹ M. Kubiak, *Ordoliberalizm...*, *op.cit.*, s. 372.

¹² *Ibidem*, s. 373.

Zasady konstytuujące i regulujące w koncepcji stanowionego ładu gospodarczego

Eucken, pełniąc funkcję doradcy gospodarczego we francuskiej strefie okupacyjnej, zaproponował wprowadzenie mechanizmów rynkowym, a w handlu zagranicznym zniesienie ograniczeń celnych. Jego pomysły spotkały się z ostrym sprzeciwem, wynikającym z dominującej roli koncernów pragnących stworzyć oligopol. Wtedy to Eucken zrozumiał, że gospodarka wolnorynkowa została wykorzystana przez kartele i trusty do stworzenia systemu oligopolistycznego, wpływającego na rządy, które swoją protekcyjną polityką broniły zastanego systemu. Wiedział też, że sama realizacja idei wolnego rynku, nie zapewni prawdziwej wolności gospodarczej¹³.

Zadanie, jakie przyjął Eucken, polegało na obserwacji realnej gospodarki i wyabstrahowaniu z niej idealnych typów życia gospodarczego, co umożliwiło lepsze zrozumienie procesów zachodzących w różnych systemach ekonomicznych. W ten sposób została stworzona oś, z której jeden biegun odpowiada gospodarce centralnie planowanej, a drugi gospodarce wolnorynkowej. Pomiędzy biegunami umieszczono różne modele gospodarcze, różniące się głównie kwestiami dominacji grup interesu¹⁴. Eucken dochodzi tym samym do wniosku, że skrajne modele nie sprawdziły się w realnej gospodarce, dlatego należy znaleźć tzw. trzecią drogę. Zdaniem Euckena powinien to być system oparty na porządku konkurencyjnym, w którym państwo odgrywa aktywną rolę regulującą¹⁵.

Kluczowym elementem systemu wolnorynkowego jest konkurencja. Im bliżej ideału całkowitej konkurencji, tym zwiększa się efektywność gospodarki, ceny lepiej odzwierciedlają rzadkość zasobów, co dyscyplinuje konsumentów i aktywizuje producentów, a rynek jest bardziej odporny na powstanie monopolu. Tylko taka gospodarka ustala odpowiednią relację między wolnością a porządkiem¹⁶.

Eucken skonkretyzował model gospodarki rynkowej opartej na konkurencji w formie siedmiu zasad konstytuujących, odpowiadających za stworzenie ładu konkurencyjnego i czterech regulujących, które zapewniają jego funkcjonalność i stabilność. Zasady konstytuujące to:

- funkcjonalny system cen;
- stabilny system monetarny;
- otwarte rynki;
- prywatna własność środków produkcji;
- swoboda zawierania umów;
- zasada odpowiedzialności;
- stałość polityki gospodarczej.

¹³ G. Szulczewski, *Wolny rynek a porządek konkurencyjny. Dwie koncepcje ładu społeczno-gospodarczego*, „Prakseologia” 2015, nr 157 (t. 2), s. 108-109.

¹⁴ M. Moszyński, *Koncepcje ładu stanowionego Waltera Euckena i ładu spontanicznego Friedricha Augusta von Hayeka – próba analizy porównawczej*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici” 2012 (2), s. 123.

¹⁵ G. Szulczewski, *Wolny rynek...*, *op.cit.*, s. 109.

¹⁶ *Ibidem*, s. 109-110.

Walter Eucken przyjął, że najważniejszą zasadą dla funkcjonowania ładu konkurencyjnego jest funkcjonalny system cen oparty na zasadach wolnej konkurencji. Realizacja tej zasady miała polegać na unikaniu takich ingerencji w gospodarkę, które mogłyby naruszyć jej równowagę. Należy pamiętać, że poszczególne elementy systemu gospodarczego wpływają na siebie, dlatego naruszenie jednego fragmentu, może negatywnie wpłynąć na inną część. Interwencje, których należy unikać to przede wszystkim: państwowe subwencje, ustanawianie przymusowych monopolii, zamrażanie cen czy zakazy importu. Nieingerowanie w system cen wynika z przekonania Euckena, że jest to najlepszy wskaźnik, pokazujący potrzeby konsumentów¹⁷.

Utrzymywanie stabilnego systemu monetarnego jest kolejnym elementem ładu gospodarczego Waltera Euckena. Polityka monetarna powinna być automatyczna, bez nadmiernych ingerencji państwa. Problemy dla systemu walutowego, stwarza zarówno inflacja, jak i deflacja. Inflacja powoduje nierównomierny wzrost cen, sprawiając, że w przedsiębiorstwach po stronie aktywów następuje wzrost, natomiast strona pasywów pozostaje niezmienną. Powstają w ten sposób zyski z inflacji, a nie z właściwego gospodarowania. Deflacja z kolei powoduje, że długi przedsiębiorstw pozostają niezmienną, lecz spadają ich dochody, co powoduje, że taki rachunek kosztów też jest pozbawiony sensu. Eucken proponuje zatem powiązanie systemu monetarnego z towarami. System ten, zaproponowany w 1937 roku przez amerykańskiego inwestora, Benjamina Grahama, polega na tym, żeby pieniądź miał pokrycie w różnych towarach (np. w miedzi, cynie, węglu, czy nawet pszenicy). Przypomina więc system waluty złotej, z tym że nie jest oparty na jednym surowcu, a na kilkunastu. Ta korekta wynika z przekonania, że nie należy opierać wartości pieniądza na przypadkowości związanej z produkcją złota, lecz od deficytu towarów, które wchodziłyby w skład przyjętego pakietu dóbr. Ponadto, taki system, uniezależnia walutę od działań banków, prowadzących ekspansję kredytową¹⁸.

Trzecią zasadą konstytuującą są otwarte rynki. W uproszczeniu zasada polega na tym, że nie powinno istnieć żadne ograniczenie w dostępie do rynków, tak samo, jak ograniczenia po stronie podaży i popytu, czyli, każdy powinien mieć możliwość być producentem, jak i konsumentem. Tymczasem państwo oraz dominujący gracze na rynku, dysponują rozlicznymi środkami, eliminującymi podaż i popyt. Rządy państw stosują między innymi: zakazy importowe, cła zaporowe, monopole w handlu zagranicznym, zakazy inwestycyjne, ograniczenia upraw, zakazy budowy, wszelkie blokady imigracyjne bądź emigracyjne, ograniczony dostęp do zawodów oraz systemy koncesyjne. Sporo ograniczeń stosują też sami przedsiębiorcy, z własnej inicjatywy bądź w porozumieniu z prawodawcą. Do tych środków zaliczamy: prawo patentowe, system ochrony znaku towarowego, a także ceny dumpingowe czy umowy na wyłączność. Eucken postuluje zatem likwidację większości wyżej wymienionych środków ograniczających podaż i popyt (zachowałyby się nieliczne,

¹⁷ W. Eucken, *Podstawy...*, *op.cit.*, s. 295-297.

¹⁸ *Ibidem*, s. 297-305.

takie jak np. przyznanie bankowi centralnemu wyłączności na emisję papierów wartościowych). Był też zwolennikiem zmniejszenia czasu ochrony patentowej oraz wzrostu jej kosztu¹⁹.

Istnienie własności prywatnej jest niezbędnym warunkiem do powstania systemu ładu konkurencyjnego. Za szerokim funkcjonowaniem prywatnej własności w gospodarce przemawia kilka czynników. Przede wszystkim Eucken wskazuje na proces podejmowania decyzji – w przedsiębiorstwach jest wiele połączeń środków produkcji, dlatego wymagane jest błyskawiczne podejmowanie decyzji. W sytuacji gospodarki centralnie planowanej przedsiębiorca nie dysponuje odpowiednim zakresem wolności, który umożliwiłby mu sprawną reakcję na zmieniającą się sytuację. Co ciekawe, Eucken nie zakładał całkowitej prywatyzacji. Uważał, że w ładzie konkurencyjnym jest miejsce na to, żeby państwo miało pieczę nad niektórymi przedsiębiorstwami (np. kopalniami czy przedsiębiorstwami leśnymi). Jak konstatuje: „Jak prywatna własność środków produkcji jest podstawą ładu opartego na konkurencji, tak ład oparty na konkurencji jest warunkiem koniecznym, aby prywatna własność środków produkcji nie prowadziła do nadużyć gospodarczych i społecznych”²⁰. Istotna dla Euckena jest kwestia równowagi. W sytuacji powstawania monopolu rządzący powinni ograniczyć własność prywatną²¹.

Podobnie jak własność prywatna, tak swoboda zawierania umów jest konieczna dla powstania systemu ładu opartego na konkurencji. Należy jednak pamiętać, że nadużycie tej zasady może prowadzić do negatywnych skutków, takich jak tworzenie monopolu i likwidacja konkurencji. Dlatego Eucken proponuje kilka warunków, mających na celu eliminację tych wad. Po pierwsze „swobody zawierania umów nie wolno przyznawać w celu zawierania umów ją ograniczających lub eliminujących”²². A po drugie swoboda zawierania umów może istnieć tylko tam, gdzie funkcjonuje wolna konkurencja – konieczne jest stworzenie urzędu antymonopolowego, który kontrolowałby ceny i warunki umów²³.

Funkcjonowanie na rynku gospodarczym związane jest z ponoszeniem ryzyka. Każdy, kto odnosi korzyść, musi liczyć się też ze stratami. Dlatego Eucken był zwolennikiem pełnej odpowiedzialności za podejmowane działania gospodarcze. Krytykował tym samym, ograniczenia odpowiedzialności w prawach spółek (np. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością). Eucken stał na stanowisku, że przedsiębiorca jest skłonny lepiej planować swoje działania, jeśli całkowicie za nie odpowiada, włącznie z ryzykiem utraty majątku. Wszelkie próby ograniczenia tej odpowiedzialności, prowadzą do centralnego sterowania gospodarką²⁴.

Działalność na rynku gospodarczym polega na nieustannym radzeniu sobie z problemem rzadkości dóbr oraz ciągłym planowaniu swoich działań. Dlatego dla przedsiębiorców bardzo ważne jest, żeby rządzący prowadzili jak najbardziej stałą

¹⁹ *Ibidem*, s. 305-311.

²⁰ *Ibidem*, s. 315.

²¹ *Ibidem*, s. 311-315.

²² *Ibidem*, s. 319.

²³ *Ibidem*, s. 316-319.

²⁴ *Ibidem*, s. 320-325.

politykę gospodarczą. W sytuacji, gdy rząd prowadzi eksperymenty gospodarcze, przedsiębiorcy wykazują skłonność do monopolizacji rynku przez tworzenie wielobranżowych koncernów, bardziej odpornych na zmienną politykę gospodarczą. Dlatego, im mniej wprowadzanych zmian ze strony rządu, tym mniej okazji do koncentracji, co sprzyja ustrojowi opartemu na konkurencji²⁵.

Żeby system funkcjonował prawidłowo, należy wszystkie wyżej wymienione zasady stosować jednocześnie. Stosowanie ich oddzielnie, sprawia, że nie powstaje sprawna gospodarka rynkowa. Eucken zdawał sobie też sprawę, że mogą wystąpić pewne problemy, nawet w przypadku kurczowego trzymania się siedmiu reguł. Zaproponował więc cztery zasady regulujące, które miały korygować powstające błędy. Były to:

- a. nadzór lokalnych i naturalnych monopolii;
- b. wyrównywanie drastycznych dysproporcji dochodowych;
- c. internalizacja efektów zewnętrznych produkcji i konsumpcji;
- d. korygowanie anormalnych reakcji podaży pracy.

Eucken był świadom tego, że pewnych naturalnych monopolii nie jest się w stanie uniknąć. Do takich można zaliczyć np. centralny bank emisyjny czy gazownię w konkretnej gminie. Proponuje więc powstanie urzędu antymonopolowego, niezależnego od rządu, a dzięki temu wolnemu od nacisków wszelakich grup interesu. Jego zadaniem byłaby likwidacja, w miarę możliwości, istniejących monopolii, oraz nadzór nad tymi, których zlikwidować się nie da²⁶.

Autor był zdania, że to właśnie gospodarka oparta na zasadzie wolnej konkurencji, jest najsprawiedliwszą metodą podziału dochodu. Mimo to nawet najlepszy system wymaga pewnych korekt. Sytuacja, gdy część ludności stać na towary luksusowe, ale nadal pozostają tacy, którzy nie mogą zaspokoić swoich podstawowych potrzeb, wymaga poprawy. Eucken wskazywał, że rozwiązaniem mogłaby być progresja podatkowa. Niestety autor nie zdążył przed śmiercią dokładnie dookreślić, na czym miałyby ona polegać²⁷.

Należy też pamiętać, że nawet w systemie ładu konkurencyjnego, działania jednego przedsiębiorstwa mogą negatywnie wpływać na całą gospodarkę – Eucken wskazuje tu na takie sytuacje jak skażenie środowiska naturalnego czy wykorzystywanie pracy dzieci. Dlatego powinny istnieć regulacje ograniczające wolność przedsiębiorstw do swobodnego planowania, ze względu właśnie na ekologię, unormowanie kwestii pracy dzieci i kobiet oraz określenie długości czasu pracy²⁸.

Anormalne zachowanie podaży pracy charakterystyczne było dla czasów merkantylizmu. Ograniczano wówczas wzrost płac, czym zmuszano kolejne rzesze ludności do podejmowania pracy. Robotnicy pracowali coraz więcej, a do podjęcia zatrudnienia były też zmuszone ich żony, a nawet dzieci. Eucken zdał sobie sprawę, że taki problem może pojawić się też w ustroju opartym na wolnej konkurencji, choć

²⁵ *Ibidem*, s. 326-329.

²⁶ *Ibidem*, s. 331-340.

²⁷ *Ibidem*, s. 340-341.

²⁸ *Ibidem*, s. 341-343.

w ograniczonym zakresie, dzięki konsekwentnemu stosowaniu zasad konstytuujących. Gdyby jednak taki problem zaistniał w szerszym zakresie, należałoby pomyśleć nad wprowadzeniem płac minimalnych²⁹.

Spółeczna gospodarka rynkowa Ludwiga Erharda

W pamiętniku Ludwiga Erharda *Wohlstandt für Alle* (wydana w Polsce pod tytułem *Dobrobyt dla wszystkich*³⁰), autor opisał koncepcję społecznej gospodarki rynkowej w formie, która może przypominać słynną piramidę potrzeb Abrahama Masłowa – bez spełnienia pierwszego warunku nie można przejść do kolejnego:

1. Niskie podatki i zbilansowany budżet państwa.
2. Liberalizacja rynku pracy (likwidacja zezwoleń, koncesji i licencji potrzebnych do wykonywania danego zawodu).
3. Prawny zakaz karteli, monopoli i trustów i międzypodmiotowych uzgodnień cenowych.
4. Likwidacja subwencji i dotacji oraz przepisów regulujących ceny i przepływ towarów.
5. Zniesienie ceł i ograniczeń w handlu zagranicznym – m.in. wyrzeknięcie się sankcji jako próby angażowania ekonomicznych instrumentów państwa w celu nacisków politycznych (w tym wypadku Erhardowi nie udało się osiągnąć pełnego sukcesu).
6. Stymulowanie inwestowania i oszczędzania poprzez wysokie stopy procentowe zniechęcające do kredytów.
7. Marka niemiecka pośrednio wymieniałna na złoto, wpierv poprzez dolara będącego międzynarodową walutą.
8. Demontaż biurokracji³¹.

Jak widać z powyższych punktów, to właśnie koncepcja ładu gospodarczego opartego na konkurencji była główną determinantą decyzji politycznych Erharda. Dzięki konsekwentnemu stosowaniu tych zasad, społeczeństwu niemieckiemu udało się w krótkim czasie m.in. obniżyć bezrobocie do stanu niemal pełnego zatrudnienia (w 1962 stopa bezrobocia wyniosła zaledwie 0,2%) oraz spowodować radykalny wzrost konsumpcji (Licznica w cenach z 1954 r. podniosła się z 69 mld marek w 1950 r. do 172 mld marek w 1962 r. Według danych Federalnego Urzędu Statystycznego indeks prywatnej konsumpcji mierzony w cenach porównywalnych (1950 = 100) wzrósł przez te lata do poziomu 236. W tym samym czasie w Wielkiej Brytanii było to 127, w Szwecji 137, we Francji 162, a w USA 139)³².

²⁹ *Ibidem*, s. 343-344.

³⁰ L. Erhard, *Dobrobyt dla wszystkich*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2012.

³¹ K. Kisiel, *Ludwig Erhard i „społeczna gospodarka rynkowa”*, [online]. <http://prokapitalizm.pl/ludwig-erhard-i-%E2%80%9Espoleczna-gospodarka-rynkowa%E2%80%9D.html>, (28.10.2017).

³² M. Miłosz, *Niemiecki cud gospodarczy: fakty i mity*. [online]. <http://forsal.pl/artykuly/700652,niemiecki-cud-gospodarczy-fakty-i-mity.html>, (28.10.2017).

Podsumowanie

Jak wynika z niniejszych rozważań, Walter Eucken poszukiwał odpowiedzi na pytanie, jakie powinno być państwo, i jakie ramy powinno stworzyć dla właściwego funkcjonowanie ustroju gospodarczego. Państwo według Euckena nie jest li tylko „nocnym stróżem”, ale pełni aktywną funkcję w kreacji porządku, w którym funkcjonują podmioty gospodarcze, a także czuwa nad przestrzeganiem reguł gry rynkowej. Ta oryginalna wizja systemu gospodarczego, była odpowiedzią na kwestię, jak w nowym, powojennym świecie zachować równowagę pomiędzy skrajnościami – gospodarką leseferystyczną oraz centralnym planowaniem.

Bibliografia

- Bartyzel J., *Ład i wolność*, [w:] T. Juszczak, *Ordoliberalizm. Historia niemieckiego cudu gospodarczego*, Wydawnictwo Prohibita, Warszawa 2010.
- Erhard L., *Dobrobyt dla wszystkich*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2012.
- Eucken W., *Podstawy polityki gospodarczej*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań 2005.
- Juszczak T., *Ordoliberalizm. Historia niemieckiego cudu gospodarczego*, Wydawnictwo Prohibita, Warszawa 2010.
- Kisiel K., *Ludwig Erhard i „społeczna gospodarka rynkowa”*, [online] <http://prokapitalizm.pl/ludwig-erhard-i-%E2%80%9Espoleczna-gospodarka-rynkowa%E2%80%9D.html>, (28.10.2017).
- Kisiel K., *Sylwetki ordoliberalnych myślicieli*, [online] <http://tinyurl.com/zrx8lzv>, (17.10.2016).
- Kubiak M., *Ordoliberalizm a koncepcja i praktyka społecznej gospodarki rynkowej*, „Studia Gdańskie” 2012, nr 31.
- Miłosz M., *Niemiecki cud gospodarczy: fakty i mity*, [online] <http://forsal.pl/artykuly/700652,niemiecki-cud-gospodarczy-fakty-i-mity.html>, (28.10.2017).
- Moszyński M., *Koncepcje ładu stanowionego Waltera Euckena i ładu spontanicznego Friedricha Augusta von Hayeka – próba analizy porównawczej*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici” 2012, nr 2.
- Szulczewski G., *Wolny rynek a porządek konkurencyjny. Dwie koncepcje ładu społeczno-gospodarczego*, „Prakseologia” 2015, nr 157 (t. 2).

Abstract

Walter Eucken's concept of competitive economic order

The article presents and discusses main assumptions of project economic order, which the foundation was the free competition. This concept was presented after World War II by Walter Eucken, ordoliberal and representative of Freiburg School of economics.

Keywords: ordoliberalism, Freiburg School, economic order